

Diagnóza: Energetická chudoba

Rozhovor s Markétou Zemanovou a Petrem Kusým z ERÚ

O energetické chudobě se diskutuje už několik let. Zatímco evropské předpisy tento pojem znají a naznačují možnosti jeho řešení, Česká republika na zákonnou definici energetické chudoby čeká. Co je potřeba udělat, abychom energetickou chudobu popsali, a především ji začali řešit, probíráme v rozhovoru s radními Energetického regulačního úřadu, Markétou Zemanovou a Petrem Kusým.

Markéta Zemanová, členka Rady ERÚ

Jak můžeme definovat energetickou chudobu? Existuje vůbec její definice? A jak se případně odráží v národních předpisech?

V české legislativě tento pojem výslovně definován není. Evropská legislativa s ním nicméně pracuje již dlouho a na několika frontách, které se sice prolínají, ale ne zcela překrývají.

Pojmy energetická chudoba a zranitelný zákazník používá směrnice o vnitřním trhu s elektřinou, ale i směrnice o energetické účinnosti, především pak návrh její revize, nebo návrh nařízení o Sociálně klimatickém fondu. Ty jsou součástí aktuálně projednávaného balíčku Fit for 55.

Proč Evropa nenabízí jedinou a jasnou definici?

Liší se podle účelu konkrétního předpisu. Například směrnice o vnitřním trhu s elektřinou hovoří o energetické chudobě široce. Preferuje řešení sociálními nástroji bez zasahování do cen. Zásahy do cen ale připouští ve výjimečných případech, jako jsou právě dodávky elektřiny zákazníkům ohroženým energetickou chudobou nebo zranitelným zákazníkům.

V návaznosti na to pak směrnice po členských státech vyžaduje, aby stanovily kritéria energetické chudoby, jako například nízký příjem, vysoký podíl výdajů na energii nebo nízkou energetickou účinnost.

A jak znějí zbývající definice?

V nařízení o Sociálně klimatickém fondu je na energetickou chudobu nahlíženo z pohledu čerpání prostředků z tohoto fondu. V krátkosti bychom to mohli popsat jako sociálně spravedlivou dekarbonizaci.

Směrnice o energetické účinnosti, jak vyplývá z názvu, se energetickou chudobou zabývá spíše z druhé strany, snaží se odstranit jednu z jejích příčin zaváděním energetických úspor.

Zmínila jste, že česká definice energetické chudoby zatím v legislativě chybí. Nebude to problém?

Problém to již je. Omezuje stát v možnosti rychle reagovat na kritickou situaci na trhu a ochránit zákazníky. Na konci loňského roku jsme například jednali s dodavateli poslední instance, jak mají postupovat vůči neplatičům. Evropské předpisy přitom členským zemím ukládají, aby přijaly opatření na ochranu zranitelných

zákazníků, mezi která může patřit i zákaz jejich odpojení v kritických obdobích.

Byl prosinec a mrzlo, bezesporu tedy o kritické období šlo. S dodavateli jsme se nakonec dohodli, sami měli zájem na rozumném přístupu a před Vánoce nikoho neodpojovali. Ta hrozba však byla na stole a absence zákonné úpravy nám v tu chvíli rozhodně nepomáhala.

Posílí aktuální vývoj snahu energetickou chudobu ošetřit zákony? A není pozdě?

Použijí okřídlené „lepší pozdě než nikdy“. Je nutné urychleně postavit alespoň legislativní základy. Bez nich budeme potřebné kroky realizovat obtížně a těžkopádně, ať už přikročíme k sociálním, regulačním, nebo dlouhodobým dotačním opatřením ke zvýšení energetické účinnosti.

Zákonnou definicí se vše usnadní, a hlavně urychlí. Jednoduše řečeno nejprve popíšeme, koho se energetická chudoba týká, respektive komu chce stát pomáhat. Potom musí vláda říct, jaké prostředky na to vyčlení ze státního rozpočtu či z dalších zdrojů. A poté se už můžeme pustit do hledání konkrétních nástrojů, jak co nejjednodušeji, zejména administrativně, k lidem pomoc dostat.

Které zákony bude potřeba upravit?

V první linii naší pozornosti je přirozeně energetický zákon. Ten by měl především stanovit práva zranitelných a energeticky chudých zákazníků a odpovídající povinnosti účastníků trhu vůči nim. U zranitelných zákazníků lze uvažovat především o omezení možnosti odpojení, například ve vymezeném období. Variant je jistě více a příklady lze najít také v zahraničí. Oproti tomu základní právní rámec energetické chudoby samotné je spíše látkou pro sociální legislativu. Konečně i směrnice o vnitřním trhu s elektřinou řešení skrze sociální systém jednoznačně preferuje před zásahy do trhu.

Svébytnou právní úpravu si bude žádat i problematika navrhovaného nařízení o Sociálně klimatickém fondu, resp. teoreticky dvě právní úpravy, jednak opatření z fondu realizovaná pro domácnosti ve smyslu sociálních nástrojů, jednak dotační tituly.

Kdo bude odpovědný za definici energetické chudoby a návrhy opatření?

Začnu námi. I když nemáme zákonodárnou moc a nevládneme státním rozpočtem, regulátor se o tuto

problematiku přirozeně zajímá. Nabízíme svou odbornost a zkušenosti, včetně zahraničních.

Co se týče státu, i vzhledem ke komplexnosti problematiky, bude podle mého soudu nutná souhra Ministerstva práce a sociálních věcí a Ministerstva průmyslu a obchodu. A ačkoliv se do řešení energetické chudoby zapojí i evropské fondy, vzhledem k pravděpodobným nárokům na státní rozpočet bude nutná také participace Ministerstva financí.

Petr Kusý, člen Rady ERÚ

Koho se dnes týká energetická chudoba? Máte k dispozici „tvrdá data“?

Dokud není energetická chudoba přesně definovaná, stěží dostanete přesná čísla. Opatrný bych byl ale u odhadů, které občas čtu a které hovoří o polovině populace. Z mého pohledu spadá pod definici energetické chudoby pouze člověk, který nemá v úhrnu dostatek prostředků na úhradu bydlení včetně energií, potravin, léků a dalších nezbytných potřeb. Pravdou ale bohužel je, že tato skupina narůstá. Všichni samozřejmě dostáváme složenky a vidíme, že energie stále více zatěžují rozpočet každé domácnosti. Nicméně pouhá nespokojenost s výší faktury z nás energeticky chudé ještě nedělá, hovoříme-li o striktně sociálním problému.

Jaká z pohledu regulátora vidíte řešení?

Za sebe vidím dvě úrovně řešení, krátkodobou a dlouhodobou. V krátkodobém horizontu se zřejmě nevyhneme pomoci od státu ve formě podpory nejzranitelnějším zákazníkům. Vracím se ale k tomu, že si nejprve potřebujeme říct, kdo takovým zákazníkem je. Teprve potom řešíme, jestli půjde o dávky vyplácené přes úřady práce, speciální tarify, nebo sociální či energetické vouchery. Všechny uvedené metody mají svá pro a proti, jeden nedostatek je ale společný. Náklady se projeví ve státním rozpočtu.

Hlavní nevýhodou krátkodobého řešení je však to, že přísně vzato o řešení nejde. Potlačujeme symptomy, ale neléčíme příčinu. Jsem přesvědčen, že léčbu energetické chudoby nabízí až delší časový horizont, kdy je možné realizovat energetické úspory. Jen ty pomohou okruh energeticky chudých zákazníků zúžit. Ostatně rozdělení na akutní pomoc a dlouhodobou léčbu neodmyslitelně zahrnují i evropské směrnice.

Na ERÚ nyní běží projekt nového designu trhu, jehož součástí jsou i tarify. Obsáhne také tarify sociální?

Chápu, že to k takovému uvažování svádí, ale není tarif jako tarif. Pokud se na projekt podíváte podrobněji, zjistíte, že se zabývá téměř výlučně regulovanou částí elektroenergetiky, resp. regulovanou částí ceny. A tomu bude odpovídat výsledek. Regulovaná složka primárně odráží náklady vyvolané v síti a pro sociální redistribuci v ní není prostor.

Nakonec i o případných úlevách se nyní hovoří výlučně v rámci tržní složky, kterou stanoví obchodníci. Do těch

ale nezasahuje projekt ani regulátor. A zřejmě je to potřeba připomínat, protože zásahy do neregulované složky nám zapovídají směrnice a zákony téměř dvacet let, na což zapomínají i někteří z těch, kteří v čele úřadu stojí před námi. Snad kdyby se podívali pořádně do zahraničí, kterým sami rádi argumentují, zjistili by, že sociálně-energetická opatření tam zavádějí vlády, nikoliv regulátoři.

A nelze regulovanou složku přeci jen snížit alespoň nejzranitelnějším zákazníkům?

Záleží na tom, co do této složky počítáte. My jsme už v loňském roce navrhovali například dočasné snížení příspěvku vybíraného na obnovitelné zdroje s tím, že by se jako kompenzace prodloužil jeho výběr. Takové možnosti tu jsou. Když se ale podíváme vysloveně na síť samotnou, jejich údržba nezlevní jen proto, že by to ze sociálního hlediska bylo vítané. I výpočet regulované složky má svá zákonná pravidla, přičemž naší povinností je sumárně pokrýt celkové náklady na provoz a údržbu energetických soustav, samozřejmě pouze v oprávněné výši.

Pozor, nechci, aby to vyznělo, že je nám sociální problematika lhostejná. Není. Naše úloha je ale především ve spolupráci s gesčně, a hlavně kompetenčně příslušnými ministerstvy.

V souvislosti se sociálními opatřeními se diskutuje také o cenové regulaci, o zastropování cen...

Čeho bychom tím docílili? Podobné kroky mají jen krátkodobý efekt, jako když přiklopíte hrnec s vroucí vodou a doufáte, že poklička neodlítne. Dočasně bychom pravděpodobně docílili snížení cen, ale dlouhodobě by se projevil nebezpečný morální hazard. Zastropováním cen totiž nesmažete náklady, jen je v rámci systému přesunete na někoho jiného. A když systém takto destabilizujete, ve výsledku ohrozíte opět spotřebitele, kterého jste chtěli chránit.

Podobné krátkozraké jsou i návrhy na odstřížení se od evropské burzy. Přčtete si varování společnosti ČEPS, že již v horizontu několika let se můžeme dostat do situace, kdy se z vývozce staneme dovozcem elektřiny. Fosilní flotila vymírá a nové zdroje se nestaví takovým tempem, aby ji dokázaly rychle nahradit. Od koho pak nakoupíme elektřinu, když jí budeme mít nedostatek a budeme odstříženi od burzy? Navíc se teď dovoláváme evropské solidarity, pokud by došlo k omezení dodávek plynu z Ruska. Jak věrohodně by takový apel působil, kdybychom zároveň opustili projekt společného energetického trhu?

Odpověď uzavřu myšlenkou, která vlastně rámuje celé téma. Nezahazujme to, co se tu budovalo dvě desetiletí a dobře fungovalo, kvůli první negativní zkušenosti. A než trh začneme obviňovat z toho, že způsobil energetickou krizi, uvědomme si, že její příčiny nejsou energetické, ale geopolitické. ■■■

Za rozhovor poděkovala Kateřina Hamzová